

IMPORTURI AMFORICE LA ALBEȘTI (JUD. CONSTANȚA): THASOS

MARIA BĂRBULESCU, LIVIA BUZOIANU
N. CHELUȚĂ-GEORGESCU

Între amforele șampilate care au constituit obiect de comerț în lumea antică încă din sec. V î.e.n.¹, produsele de Thasos au ocupat o poziție privilegiată, recunoscută ca atare de izvoarele literare și istorice² și documentată de răspândirea mărfurilor acestui centru pe o vastă arie geografică. Preocupărilor mai vechi din acest domeniu³ li se adaugă altele de dată mai recentă, datorate îndeosebi școlii franceze de arheologie, care a căutat și a reușit să imprime direcții noi de cercetare în studiul produselor amforice⁴.

Înainte de a trece la observații legate de prezentarea strictă a materialelor care constituie obiectul comunicării noastre, considerăm necesare câteva precizări la care au ajuns acești cercetători și care privesc, între altele, semnificația timbrajului și propuneri de stabilire a unor cronologii pe baza datelor oferite de săpăturile arheologice întreprinse chiar în insula Thasos⁵.

Astfel, pornindu-se de la tipologia șampilelor vechi, la care unul din nume aparține eponimului, iar celălalt unui non-eponim (producător

¹ Nu ne referim aici la vasele grecești șampilate cu litere izolate sau embleme, de la sfârșitul sec. VI — începutul sec. V î.e.n. Vezi și V. Grace, *Hesperia*, Suppl. 10 (1956), p. 122. Proto-timbrajul thasian s-ar situa în ultimul sfert al sec. V î.e.n., dar nu este exclus ca el să fi început și mai devreme. Vezi în acest sens și V. Grace, *AJA*, 50 (1946), p. 31, n. 3 și Y. Garlan, *BCH*, Suppl. 13 (1986), p. 268 (notat mai departe numai prin anul de apariție). Începutul timbrajului thasian cu legendă este plasat, în general, la sfârșitul sec. V î.e.n. Vezi Y. Garlan, *ibidem*.

² Vezi amplul studiu al lui Fr. Salviat, *BCH*, Suppl. 13 (1986), p. 145-195.

³ Între aceste preocupări selectăm: V. Grace, *AJA*, 50 (1946), p. 31-38; eadem, *Suppl.* 10 (1956), p. 122-138; A. M. Bon — A. Bon, *Les timbres amphoriques de Thasos*, 1957; Iu. G. Vinogradov, *NS*, 10 (1972), 2.

⁴ Vezi recente lucrări ale simpozionului de la Athena din septembrie 1984, publicate în *BCH*, Suppl. 13 (1986), în special cap. II, p. 145-362, consacrat producției și comerțului de vin și amfore din Thasos; deasemenea, Y. Garlan, *Annales*, 37 (1982), p. 837-845; idem, în *Trade and famine in classical antiquity*, ed. P. Garnsey, C. R. Whittaker, 1983, p. 27-35.

⁵ Vezi mai sus nota 4; deasemenea, Y. Garlan, *BCH*, 90 (1966), p. 586-652; idem, *Thasiaca*, *BCH*, Suppl. 5 (1979), p. 213-268; M. Debidour, *ibidem*, p. 269-314; din nou Y. Garlan, *BCH*, 109 (1985), p. 727-746.

sau, mai puțin probabil, alt personaj cu funcție analogă), s-a stabilit⁶ că numele de pe ștampilele de tip recent aparțin unui magistrat (fals-epo-nim)⁷ a cărui funcție este anuală. Termenul de *κεραμάργης*, contrar celor postulate anterior⁸, desemnează nu pe magistratul-epo-nim, ci pe fabricant⁹. După cum a indicat și Y. Garlan în urma descoperirii unui timbru vechi al lui Ηυθίων pe o ștampilă a cărei tipologie se verifică și la Albești, titlul de *κεραμάργης* este atribuit nu lui Ηυθίων (epo-nim), ci celuilalt nume, în cazul nostru probabil Ηυλάδης¹⁰.

În cazul ștampilelor recente *atributul* desemnează *fabricantul* și este reînnoit la fiecare epo-nimat. De aici s-a desprins regula, verificată în mare, privind unicitatea atributului care însoțește, într-un anumit atelier, numele unui anumit epo-nim și care a permis stabilirea producției unor ateliere și separarea, într-un atelier dat, a produselor proprii de altele, specifice altor ateliere din insulă¹¹.

În privința cronologiei, ștampilele de tip vechi sînt repartizate în grupe cronologice notate de la A la G¹², și a căror perioadă de circulație, divizată, se întinde de la sfîrșitul secolului V / începutul secolului IV î.e.n. pînă în 340 î.e.n. De notat că datări absolute au fost stabilite doar ultimelor două grupe, respectiv F (grupa lui 'Αρισταγόρας. 370-350 î.e.n.) și G (perioada de activitate a lui Δημάλαχος 350-340 î.e.n.)¹³.

Șchița de cronologie a ștampilelor de tip recent propusă de M. Debidour¹⁴ are în vedere o perioadă de aproape un secol — 340 — cca. 250 î.e.n., cu observația că timbrajul continuă la Thasos și după 250 î.e.n., dar este mai puțin cunoscut. Unul din criteriile care au stat la baza acestei cronologii este legat de apariția grafiei cu *sigma lunar* la începutul sec. III î.e.n. Noua grafie nu exclude existența și după această dată a ștampilelor cu sigma barat — de exemplu Κύρις, cum vom vedea mai departe, sau folosirea la același epo-nim a ambelor grafii (cum este cazul lui Νικόδημος. Pornind apoi de la datarea complexelor de descoperire și în funcție de prezența sau absența epo-nimilor în fiecare din aceste complexe, paralel cu calcularea numărului de epo-nimi pentru perioada dată, se ajunge la o repartizare a numelor pe grupe cronologice, fiecare cu o durată de 10-15 ani. M. Debidour dă o numerotare și o datare strictă pri-

⁶ Vezi tot nota 4.

⁷ Numit astfel pentru a-l distinge de arhonte-epo-nim; vezi Y. Garlan, *Annales*, p. 838.

⁸ M. Debidour, *Thasiaca*, p. 274-275; vezi însă reconsiderarea problemei tot M. Debidour, *BCH*, Suppl. 13 (1986), p. 314 și n. 19 (notat mai departe numai prin anul de apariție). Vezi și Y. Garlan, 1986, p. 231, n. 44.

⁹ Y. Garlan, 1986, p. 273 și în special nr. 91.

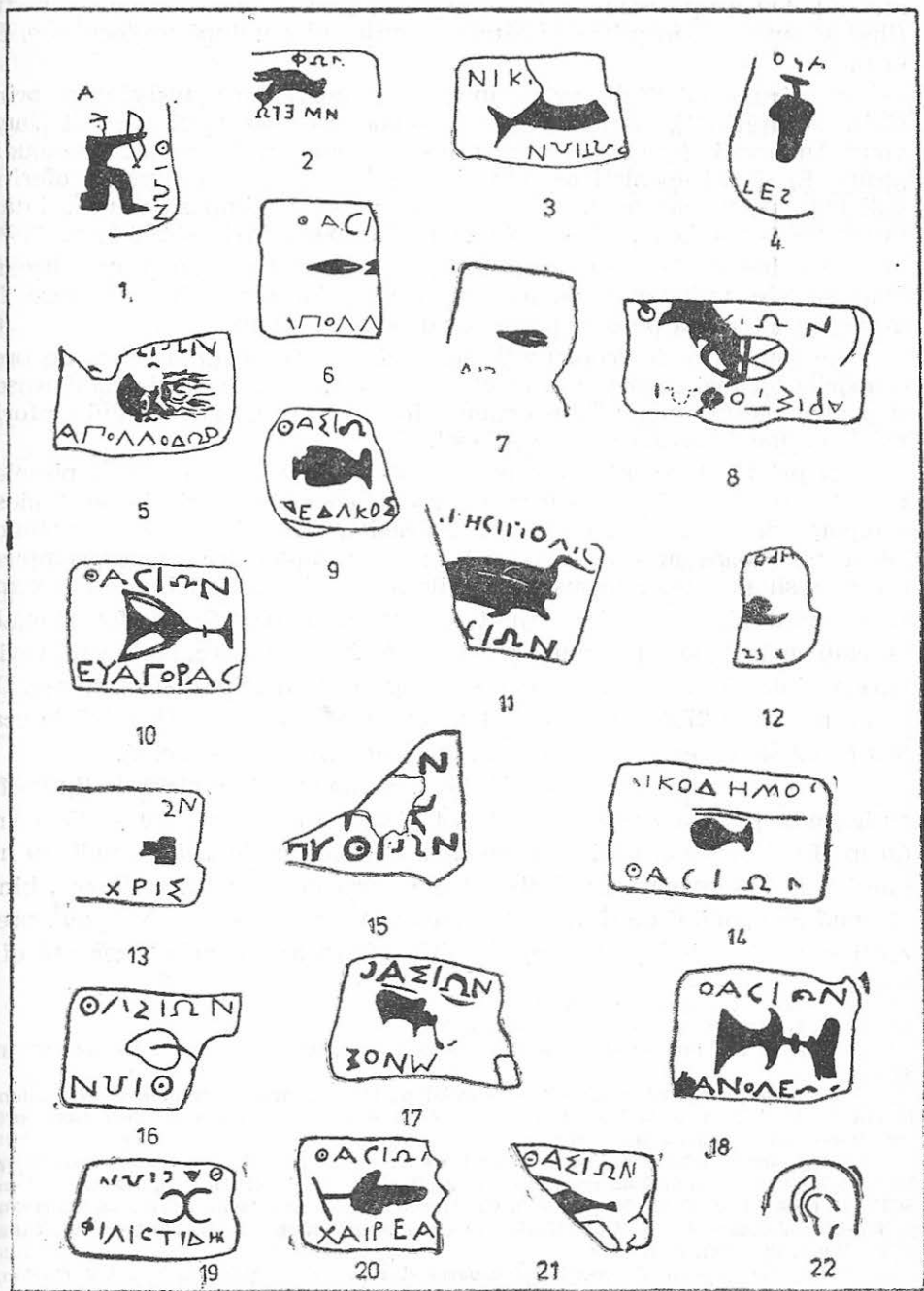
¹⁰ Vezi la noi, catalog nr. 96 (1). Ștampile de acest tip sînt discutate și de Iu. G. Vignogradov, *op. cit.*, p. 33.

¹¹ Vezi deosebi Y. Garlan, 1986, p. 263-265. Nu este singurul criteriu de separare; analiza argilei poate să-l confirme sau să-l infirme (dacă e vorba de un tip secundar local). Vezi în același volum articolul lui Maurice Picon și Yvon Garlan, p. 287-309.

¹² Y. Garlan, 1986, p. 231 și tabel A.

¹³ Vezi discuția, *ibidem*, p. 268-270.

¹⁴ M. Debidour, 1986, p. 311-334.

Planşa I

melor patru grupe cronologice¹⁵ (respectiv pînă la cca. 300 î.e.n.), restul fiind generalizate în prima jumătate, la mijlocul sau după mijlocul sec. III î.e.n.

Pentru eponimii din prima jumătate a sec. III î.e.n., mergînd pe principiul separării, Y. Garlan¹⁶ distinge nume prezente la Koukos și Vammouri Ammoudia (grupa D), nume prezente numai la Vammouri Ammoudia (grupa E) și alți eponimi prezenți de regulă la Molos (grupa F), oferind anticipat, pe tabele de lucru neintegrate actelor simpozionului¹⁷, datări între 300 — 270 î.e.n., 270 — 260 î.e.n. și respectiv 270 — 260 î.e.n.

Pornind de la aceste cronologii, alți cercetători¹⁸ au propus uşoare nuanțări ale limitelor de funcționare a grupelor respective, dar care, în mare, nu alterează pe cele propuse de cercetătorii francezi.

În lumina noilor contribuții aduse de aceștia și ținînd cont de preocupările tot mai numeroase, în ultima vreme, din arheologia românească și pentru acest domeniu¹⁹, încercăm o interpretare a materialului amforic thasian ajuns în așezarea de la Albești.

O primă observație ne-o prilejuiește repartiția generală a pieselor pe categorii tipologice și în perioade cronologice mai mari. Astfel, 3 piese comportă două nume și etnicon, încadrabile, deci, în grupa ștampilelor vechi, anterioare anului 342/340 î.e.n.; un exemplar are legenda compusă dintr-un singur nume dispus pe laturile scurte ale ștampilei, alte 17 exemplare sînt de tip recent și, în sfîrșit, o ștampilă anepigrafică de formă ovală cu emblemă. Raportat la numărul total de 22 exemplare, 50 la sută revin perioadei de sfîrșit a sec. IV î.e.n. și începutul (sau primul sfert) al sec. III î.e.n.; restul de 27,2 la sută și 22,1 la sută revin secolului IV (pînă la cca. 300 î.e.n.) și respectiv sec. III î.e.n. (perioada 270 — 250 î.e.n.).

Între exemplarele din sec. IV î.e.n. reține atenția o piesă de tip vechi cu legenda [Νύμφων | [Θάσ|το]ν Μέγω[ν], datată între anii 370 — 350 î.e.n. (grupa F) și care constituie tip principal în atelierul de la Keramidi, cu un număr de 253 exemplare. Activitatea de producător a lui Μέγω[ν], bine atestată cu eponimi de tipul²⁰ Ἀριστείδης, Δαμάστης, Μεσ —, Νύμφων. prezenți și la Callatis²¹ și cu care, de altfel, formează o serie coerentă din

¹⁵ *Ibidem*, și în special p. 330-334.

¹⁶ Y. Garlan, 1986, tabel B, p. 244-247 și 243.

¹⁷ Vezi la Gh. Poenaru-Bordea, BCH, Suppl. 13 (1986), p. 343-344 și notele 37, 61, 65 și 66.

¹⁸ Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, în special p. 345-347. Aceeași cronologie este adoptată și de Al. Avram de la Institutul de arheologie din București, într-un manuscris privind importurile thasiene la Histria.

¹⁹ Din bogata bibliografie a problemei selectăm: V. Eftimie, *Dacia*, NS 3 (1959), p. 195-215; M. Gramatopol, Gh. Poenaru-Borlea, *Dacia*, NS 13 (1969), p. 127-282; *idem*, SCIV, 19 (1968), 1, p. 41-61; N. Conovici, Cr. Mușețeanu, A. Anastasiu, *Dacia*, NS, 22 (1978), p. 173-199; L. Buzoianu, N. Cheluța-Georgescu, *Pontica*, 16 (1983), p. 149-188; M. Coja, BCH, Suppl. 13 (1986), p. 417-450.

²⁰ Din aceeași serie de eponimi fac parte și Πανφύλης și Σάτυρος; vezi Y. Garlan, 1986, p. 269.

²¹ Gh. Poenaru-Bordea, BCH, Suppl., 13 (1986), p. 241.

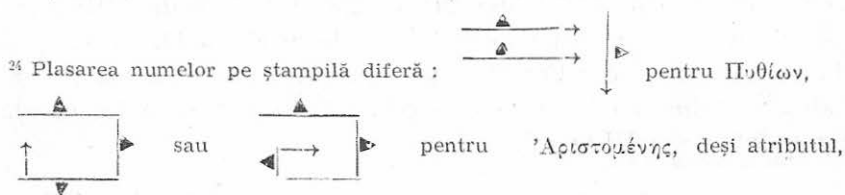
punct de vedere cronologic, se plasează în prima parte a intervalului anunţat, marcat de activitatea lui *Ἀρισταγόρας* în atelierul de la Kalonero. În grupa G (350 — 340 î.e.n.) se plasează un exemplar *Νικίας — Ηρωτίων*, absent deocamdată în sudul Dobrogei, dar bine marcat la Tomis²² şi Histria²³.

De un tip aparte este piesa cu inscripţia $[Ηυλάδης|κερ]α[μάρχης|Ηυθίων$ şi emblema „Heracles arcaş” (catalog nr. 96 (1) —) Ştampila aparţine unui eponim $Ηυθίων <I>$, plasat într-o perioadă anterioară activităţii lui *Ἀρισταγόρας* (cca. 370 î.e.n.), dar ulterioară lui *Ἀριστομένης*²⁴, de exemplu, din grupa ştampilelor cu simbol constant. Apreciind perioada de activitate a lui *Ἀριστομένης* cca. 390 — 380 î.e.n.²⁵, ar rezulta pentru $Ηυθίων <I>$ o dată de plasat undeva între 380 — 370 î.e.n.²⁶, posibil în prima parte a intervalului, înaintea eponimilor contemporani chiar cu începutul activităţii lui *Ἀρισταγόρας*²⁷.

Eponimul *Ἀρότης*, apropiat tipologic de *Παντιμίδης*, prezent pe un exemplar mai vechi la Callatis²⁸, deşi scris fără etnicom, prezintă schema timbrelor recente cu un singur nume. Aflarea unui exemplar pe N. XII la Poarta lui Hermes în context ceramic 360 — 350 î.e.n. şi împreună cu alte ştampile contemporane lui *Ἀρισταγόρας* şi *Δημάλλης* confirmă datarea acestui eponim chiar la începutul timbrelor recente (sau în ultima perioadă a timbrelor vechi?)²⁹; de altfel,

²² L. Buzoianu, *Pontica*, 15 (1982), p. 146, nr. 7, al doilea nume completat *Βίων*; vezi eadem, *BCH, Suppl.* 13 (1986), p. 414, nr. 6.

²³ V. Canarache, *Importul amforelor ştampilate la Istria*, 1957, nr. 55 (completat *Μέγλων*) şi nr. 56 (completat tot *Βίων*); M. Coja, *op. cit.*, p. 428, nr. 20

constant cu al doilea, este acelaşi pentru ambele ştampile.

²⁵ Vezi la M. Coja, *op. cit.*, p. 426, nr. 6-7.

²⁶ Vezi, Y. Garlan, 1986, tabel A, p. 232-233. Dacă ordinea primelor cinci grupe (A—E) este, cum credem, cronologică, cu posibile mutaţii A—B, şi dacă am înţeles bine din articolul în manuscris al lui Al. Avram citat la nota 18, Y. Garlan apreciază pentru grupa E perioada 380 — 370 î.e.n., dar nu am găsit nici o notaţie pentru grupa D. Al. Avram la rîndul său apreciază pentru grupele C şi D o perioadă comună — 389—373 î.e.n., care pentru exemplarul discutat de noi nu face decît să-i coboare datarea cu 1—6 ani. Totodată, menţionăm că discuţia o facem cu rezerva articolului lui Y. Garlan, anunţat de autor în *BCH, Suppl.* 13 (1986), n. 91.

²⁷. Vezi reconsiderarea datării şi la M. Debidour, 1986, p. 321, n. 30.

²⁸ Th. Sauciu-Săveanu, *Dacia* I (1924), p. 150, nr. 5.

²⁹ Vezi discuţia la Y. Garlan, 1986, p. 248, n. 2 şi p. 268.

V. Grace înclină să-l claseze, din punct de vedere cronologic, printre ștampilele de tip vechi³⁰.

Am lăsat la urmă exemplarul cu nr. inv. 32370 (catalog nr. 17 (22) —) cu ștampilă ovală anepigrafică și emblema „cap cu cască”. Compoziția și culcarea pastei denotă sigur un exemplar thasian, deși tipul de emblemă este comun mai multor centre. În lipsa unor indicii cronologice clare a unor serii mai mari de astfel de ștampile, considerăm riscant, cel puțin pentru Albești, să-l plasăm în categoria proto-timbrajului thasian sau chiar a ștampilelor complementare³¹.

Pentru exemplarele de tip recent menționăm numele lui Δέαλλος găsit ulterior³² în nivelele inferioare la Poarta lui Zeus și datat 325 — 310 î.e.n.; Σκόμνος I³³, aflat în nivelele superioare tot acolo, și care se datează împreună cu Πυθίων V între anii 310 — 300 î.e.n. Alte nume aparțin seriei cu sigma barat de la sfârșitul sec. IV — începutul sec. III î. e. n. — Ἀριστοφῶν II, Κόχρις și Πυθίων II, datați 300 — 240 deși pentru Πυθίων II aflăm în altă parte³⁴ mențiunea că s-ar data chiar la începutul timbrajului recent, după prezența unui exemplar Πυθίων II și ἐπι Τηλεφάνους pe N. X la Poarta lui Hermes.

Seriile următoare conțin eponimi cu sigma lunar comuni la Koukos și Vamvouri Ammoudia, datați în general 300 — 270 î.e.n.: Ἀπολλόδωρος (3 exemplare), Ἡροφῶν I, Νικόδημος I și Χαίρεας. Între aceștia, Νικόδημος I se plasează între primii eponimi cu sigma lunar, probabil chiar la începutul sec. III î.e.n., după o ștampilă găsită în depozitul Q 10:1 de pe agoraua atheniană³⁵.

Datați mai târzii ni se oferă pentru numele unor eponimi prezenți la Vamvouri Amoudia și Molos: 270 — 260 î.e.n. pentru Εὐαγόρας și Φωνόλεως, sau numai la Molos: 260 — 250 î.e.n. pentru Ἥγησιπολις. Numele lui Φιλιστίδης, aflat în atelierul de la Keramidi, este posibil să se încadreze tot în această ultimă perioadă, deși prezența lui izolată între produsele atelierelor thasiene face posibilă și o datare mai generală — prima jumătate a sec. III î.e.n.³⁶.

³⁰ Afirmatia se referă la numele lui Παντιμίδης; vezi la M. Dibeidour, 1986, p. 321, dar întrucât cei doi eponimi sint foarte apropiați, o extindem și la Ἀρότης.

³¹ Y. Garlan, 1986, p. 266-267.

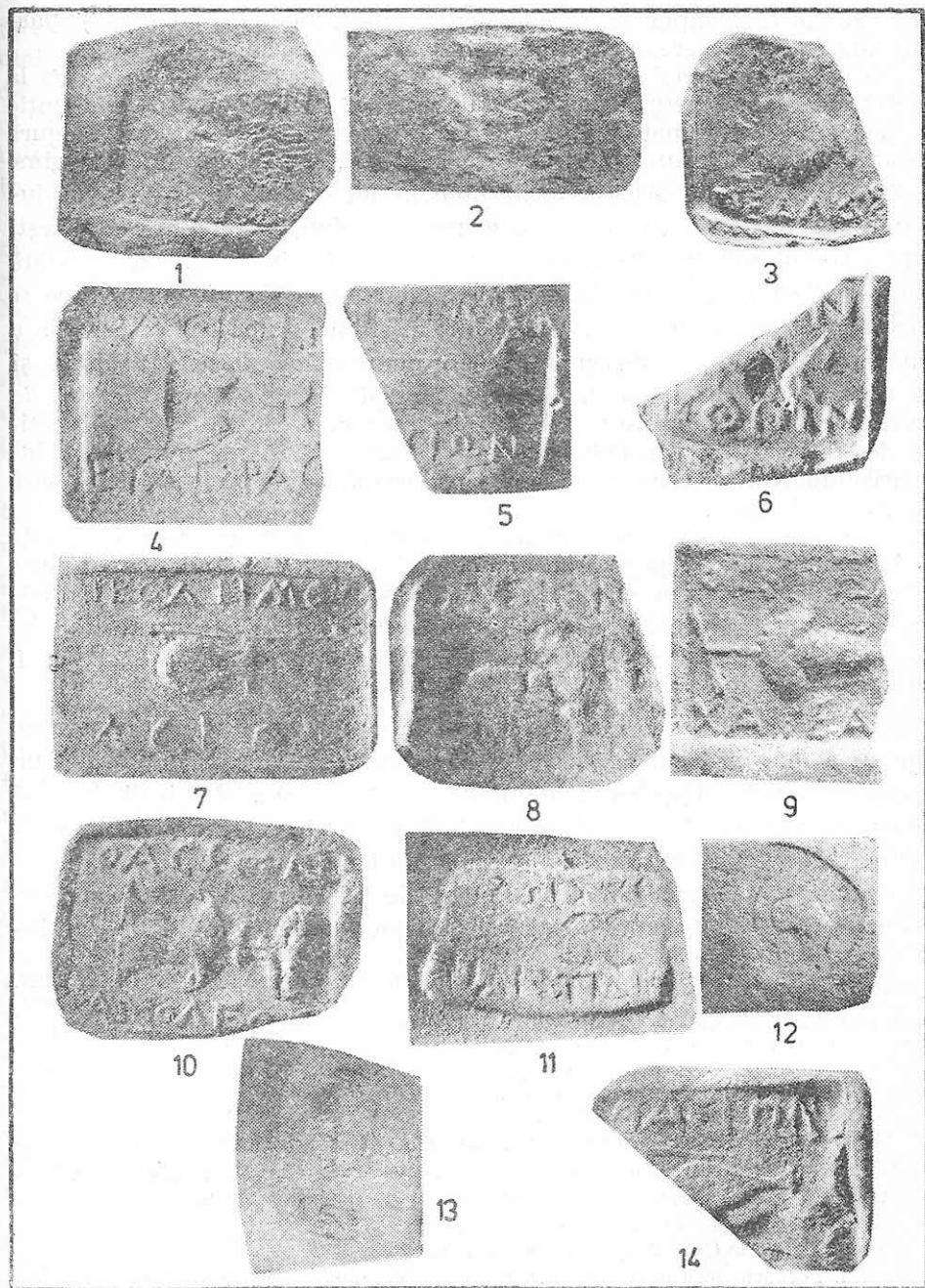
³² Idem, BCH, 102 (1978), p. 807.

³³ Σκόμνος I a fost aflat împreună cu ștampile Αίσχριών, Αἰνέας, Κράτινος în depozitul de amfore de la Abdera semnalat în BCH, 81 (1957), p. 606-608. Vezi M. Debidour, 1986, p. 334, nr. 2.

³⁴ Y. Garlan, 1986, p. 268. Pentru datarea 300—290 î.e.n., vezi tot Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 343-344, n. 62 și p. 346.

³⁵ Citat după V. Grace, la Y. Garlan, *Thasiaca*, BCH, Suppl. 5 (1979), p. 249 și M. Debidour, 1986, p. 316, n. 42.

³⁶ Vezi numele în grupa F la Y. Garlan, 1986, p. 247 și în categoria de eponimi din prima jumătate a sec. III î.e.n. la M. Debidour, 1986, p. 332.

Planșa II

Singurul exemplar cu legenda neîntregită (catalog nr. 116 (2) —) aparține, după grafia literelor, ultimului sfert al sec. IV î.e.n.

Coeziunea numelor în limitele unei perioade cronologice a dus la configurarea unor grupe stilistice³⁷, desemnate cu un nume de convenție și care se aplică numai ștampilelor de tip recent³⁸. Între acestea, singura plasată în sec. IV î.e.n. este grupa „*au crabe*”³⁹, reprezentată în întregime la Callatis⁴⁰, iar la Albești prin numele lui Δέαλκος. În prima jumătate a sec. III î.e.n. se plasează grupa „*au génitif*”, notată la Albești prin exemplarul lui Ἡροφῶν I; grupa „*à l'animal passant*” datată (împreună cu grupa „*au rhyton*”) prin complexul Koroni⁴¹ și în care se încadrează numele lui Ἀπολλόδωρος; în sfârșit, grupa „*au pithos*”, la o dată mai recentă și desemnată prin numele lui Φανόλεως⁴². Ca și la Callatis, notăm absența ștampilelor din grupa „*à la feuile de lierre*”, datată pe la mijlocul sec. III î.e.n. și care a constituit într-un articol de sinteză a lui Gh. Poenaru-Bordea argument în susținerea tezei încetării importurilor thasiene în colonia doriană într-o perioadă anterioară chiar acestei date⁴³.

Din punct de vedere onomastic remarcăm faptul că exemplarele de la Albești sînt bine reprezentate în colonia apropiată — Callatis și în special pentru perioada de sfârșit a sec. IV î.e.n. și începutul secolului următor. În ordinei frecvenței⁴⁴, notăm numele eponimilor Κύχρις, Ηυθίων V, Χαίρεας, Δέαλκος, Ἀπολλόδωρος, Ἀριστοφῶν II, Ἡροφῶν I, Σκύμνος I, Νικόδημος I, Ηυθίων II.

După cca. 270 î.e.n., aceste coincidențe sînt mai puțin numeroase, pentru ca spre mijlocul sec. III î.e.n. să ajungă la o valoare minimă — un singur exemplar Ἡγησίπολις la Callatis; pentru Φιλιστίδης înclinăm să credem că acum este atestat prima dată în acest areal⁴⁵. Singurul eponim cu o activitate bine marcată și după 270 î.e.n. rămîne Φανόλεως.

Coincidența tipologică a unor piese de la Albești cu exemplare cunoscute de la Callatis pune în lumină direcția de pătrundere a lor prin in-

³⁷ M. Debidour, *Thasiaca*, BCH, Suppl. 5 (1979) p. 286 și urm.; idem, 1986, p. 325-327.

³⁸ Pentru o ordine cronologică a acestor grupe, vezi Y. Garlan, *Thasiaca*, BCH, Suppl. 5 (1979), p. 249; idem, 1986, p. 216; propunerile lui Y. Garlan au fost acceptate pro-vizoriu de M. Debidour; vezi, *ibidem*, p. 327.

³⁹ Vezi discuția, M. Debidour, 1986, p. 325 și 331.

⁴⁰ Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 342.

⁴¹ M. Debidour, 1986, p. 327 și n. 121.

⁴² În studiul publicat în 1979 M. Debidour mai propusese grupa stilistică „*la roue à trois quarts*” asupra căreia nu a mai revenit în 1986 și din care făceau parte Ηυθίων V și Σκύμνος I; ambii eponimi sînt prezenți pe ștampilele de la Albești.

⁴³ Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 339 și n. 32.

⁴⁴ Vezi datele la Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 338-339.

⁴⁵ Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 339 citează Φίλισκος sau Φιλιστίδης; mai departe, p. 344, se referă numai la Φίλισκος și nu mai face nici o mențiune cu privire la Φιλιστίδης.

termediul acestei colonii. Dacă pentru unele nume, despre care am afirmat mai sus, că sînt cantitativ bine reprezentate — această direcție și funcția de intermediar a Callatidei erau de așteptat⁴⁶, pentru 'Ηγῆσιπολις însă ni se pare neașteptată și ne conduce la presupunerea unui schimb direct între consumatorii autohtoni și negustorii de vinuri. În sprijinul acestei ipoteze⁴⁷ este și prezența atestată la Albești a lui Φιλιστιδης.

Localizarea și cercetarea unor ateliere amforice în insula Thasos ne dă posibilitatea determinării pentru unele din produsele ajunse la Albești a locului de fabricație⁴⁸; este cazul exemplarului cu numele eponimului Νύμφων și producătorului Μέγων, discutați mai sus, provenind din atelierul de la Κεραμιδι; tot de acolo, probabil, provine și exemplarul cu numele lui Φιλιστιδης. De la Vamvouri Amoudia notăm pe Ηυθίων II cu atributul „candelabru“, iar iar de la Molos — 2 exemplare : Φανόλεως (atribut „kantharos“) și Χαϊρέας (atribut „ciorchine“).

Concluziile de ordin general care se impun privesc prezența importurilor thasiene la Albești din al doilea sfert al sec. IV î.e.n., situație remarcată și pentru Callatis⁴⁹. Urmărind fazele de creștere ale acestor importuri, remarcăm faptul că ele se înscriu între aceleași limite ca și pentru colonia doriană: tendință ascendentă în perioada 350 — 340 î.e.n., o scădere în perioada imediat următoare, explicată la Callatis prin intervenția lui Filip al II-lea împotriva lui Ateas; o nouă tendință ascendentă spre sfîrșitul sec. IV î.e.n. (probabil după asediul lui Lysimach), pentru ca în perioada 300 — 270 î.e.n. (la Callatis 290 — 273 î.e.n.) să se înregistreze faza de apogeu, înscrisă perioadei de prosperitate economică și putere politică a coloniei vest-pontice în prima jumătate a secolului III î.e.n. În sfîrșit, urmează o fază de descreștere și ultima, totodată, în importurile amforice thasiene, care se pare că vor înceta aici după 250 î.e.n. sau chiar ceva mai înainte.

Pentru a se constitui însă în concluzii definitive, istorice și economice, aceste date trebuie analizate în dinamica importurilor amforice dintr-un areal mai larg și după ce vor fi fost analizate și produsele altor centre de export din lumea antică.

⁴⁶ Avem în vedere numele lui Δέζλλος (= catalog *Callatis*, nr. 42), 'Ηροφών (= catalog *Callatis*, nr. 62), Κύχρις (= piesă inedită provenind de la Calatis aflată într-o colecție particulară); Χαϊρέας (un exemplar identic de la Callatis, vezi Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p. 349 și n. 104).

⁴⁷ Desigur, ipoteza se cere verificată și în cazul altor centre de producție — Rhodos și în special Sinope — unde numai prezența pe mai multe exemplare a unui eponim sau astynom, neatestați la Callatis sau în vreo altă colonie apropiată, ar putea-o confirma.

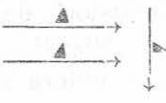
⁴⁸ Y. Garlan, *Thasiaca*, BCH, Suppl. 5 (1979), p. 213-266; idem, 1986, p. 201-276; F. Blondé, *ibidem*, p. 277-278; M. Picon, Y. Garlan, *ibidem*, p. 287-309.

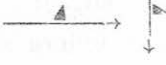
⁴⁹ Gh. Poenaru-Bordea, *op. cit.*, p.350-351 și n. 112-114.

CATALOG*

A. ȘTAMPILE DE TIP VECHI (ANTERIOARE ANULUI 340 î.E.N.)

96 (1). Inv. 14130. Albești 1977, SC, martor c. 49-50; — 0,70 m (Pl. I/1)

[Ηυλάδης]

[Κερα]α[μάραχης]

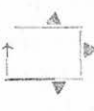
[Ηυ]θίων

Heracles arcaș

Tip Bon, 913; deasemenea, Canarache, nr. 17.

Pentru datare, vezi discuția în articol, p. 65.

97 (2). Inv. 33623. Albești, 1982, S D, c. 93; — 0,75 m (Pl. I/2)

[Νόμ]ρων | [Θάσ | ιο]ν Μέγω[ν]

fiară

Tip principal la Keramidi. Vezi Y. Garlan, 1986, p. 233 și 238, nr. 40. Idem, grupa F, 370—350 î.e.n., perioadă restrinsă la 368—355 î.e.n. de Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 342.

98 (3). Inv. 32437. Albești, 1982, S D, c. 92; — 0,70 m (Pl. I/3)

Νικί[αρι]
 pește

 [Η]ρωτίων

Tip Bon, 1237, completat după Y. Garlan, 1965, p. 645, nr. 25.

Y. Garlan, 1986, p. 233, grupa G, 350—340 î.e.n. și observațiile de la p. 269, n. 77.

99 (4). Inv. 32438. Albești, 1983, S A, c. 2 (Pl. I/4; Pl. II/13)

'Αρό

 ciorchine

 τεω

Variantă Bon, 842.

Se plasează la tranziția sau chiar la începutul ștampilelor recente.

B. ȘTAMPILE DE TIP RECENT

100. (5). Inv. 22001. Albești, 1978, S C, c. 57; — 0,80 m (Pl. I/5; Pl. II/1)

[Θα]σίων
 cap de Silen

 'Απολλόδωρ | [αρι]

Prima jumătate a sec. III î.e.n.; Y. Garlan, 1986, p. 216; M. Debidour, 1986, p. 333. Pentru o datare 300—270 î.e.n. Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 343-344 și n. 37, 38 și 61.

101 (6). Inv. 22021. Albești 1979, S B, c. 41 (Pl. I/6)

Θασί[ων]
 neidentificat
 'Απολλ[όδωρος]

Tip Bon, 237 (M. Debidour, 1979, p. 288 consideră atributul „furnică“).

- 102 (7). Inv. 32380. Albești, 1982, S B, c. 41; — 1,25 m (Pl. I/7)

[Θασίων]

neidentificat

Ἀπ[ολλόδωρος]

Vezi exemplarul anterior.

- 103 (8). Inv. 14133. Albești, 1977, passim (Pl. I/8; Pl. II/2)

Θ[ασί]ων

roată

Ἀριστοφῶν

Numele pe linia inferioară scris răsturnat. Ἀριστοφῶν II, stil A, M. Debidour, 1986, p. 334, n. 1.

Prima jumătate a sec. III i.e.n., M. Debidour, 1986, p. 332 sau perioada 300—290 i.e.n. (Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, p. 346).

Pentru diferite variante, vezi trimiterile la L. Buzoianu, N. Chelută-Georgescu, Pontica 16 (1983), p. 160, nr. 4.

- 104 (9). Inv. 14106. Albești, 1977, S C, c. 49-50 (Pl. I/9; Pl. II/3)

Θασίω[v]

oinochoe

Δέζαχος

Tip Bon, 551. Exemplar identic și la M. Gramatopol, Gh. Poenaru-Bordea, *Callatis*, nr. 41.

Datare, 325—310 i.e.n., grupa a III-a, M. Debidour, 1986, p. 325 și 331.

- 105 (10). Inv. 14390. Albești, 1977, S B, c. 113 (Pl. I/10; Pl. II/4)

Θασίων

kantharos

Ἐυαγόρας

Sigma lunar. Prima jumătate a sec. III i.e.n., M. Debidour, 1986, p. 332 sau perioada 270—260 i.e.n., după Y. Garlan apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 344 și notele indicate de noi la catalog nr. (5).

- 106 (11). Inv. 14391. Albești, 1977, S B, c. 113 (Pl. I/11; Pl. II/5)

[Ἱ]γ]ησίπολις

proră de corabie

[Θα]σίων

Sigma lunar. Tip Bon, 678; M. Gramatopol, Gh. Poenaru-Bordea, *Callatis*, nr. 58; probabil și Canarache, nr. 19, deși autorul întregeste numele Ἱγέσιππολις].

Prima jumătate a sec. III i.e.n., M. Debidour, 1986, p. 332 sau perioada 260—250 i.e.n., după Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 344.

- 107 (12). Inv. 22002. Albești, 1978, S A, c. 23; — 0,50 m (Pl. I/12)

Ἡρό[φῶντος]

delfin

[Θασί]ων

Numele pe linia superioară scris răsturnat.

Tip Bon, 760; M. Gramatopol, Gh. Poenaru-Bordea, *Callatis*, nr. 62. Ἡροφῶν I, prima jumătate a sec. III i.e.n., M. Debidour, 1986, p. 332, sau perioada 300—270 i.e.n., după Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 344.

- 108 (13). Inv. 33658. Albești, 1984, S D, c. 32; — 0,60 m (Pl. I/13).

[Θασί]ων

hermă

[Κύ]χρις

Tip M. Gramatopol, Gh. Poenaru-Bordea, *Callatis*, nr. 117-118.

Prima jumătate a sec. III i.e.n., M. Debidour, 1986, p. 332, sau 300—270 i.e.n., după Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 346.

- 109 (14). Inv. 22006. Albești, 1978, S A, c. 53 ; — 0,60 m (Pl. I/14 ; Pl. II/7).

Νικόδημος
strigiliu ; vază
→
Θασίων

Sigma lunar. Tip Bon, 1254; un exemplar identic la Naucratis. Vezi W.D.E. Coulson, N. C. Wilkie și J. W. Rehard, BCH, Suppl. 13 (1986), p. 538. Νικόδημος I, datat chiar la începutul sec. III i.e.n., după exemplarul găsit de V. Grace în agoraua atheniană (vezi articol, n. 35). Vezi deasemenea, M. Debidour, 1986, p. 332. Y. Garlan apreciază cca. 290 i.e.n. (apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 344, n. 63).

- 110 (15). Inv. 14381. Albești, 1977, S B, c. 122; — 0,80 m (Pl. I/15); Pl. II/6).

[Θασίων]ν
candelabru
←
Ηυθίων

Tip Y. Garlan, 1979, p. 263, nr. 17 (Vamvouri Ammoudia).

Ηυθίων II, sfârșitul sec. IV — începutul sec. III i.e.n. sau chiar la începutul timbrajului recent (după Y. Garlan, 1986, p. 268). Tot Y. Garlan, propune perioada 300—290 i.e.n. (apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 343-344, n. 62 și p. 346).

- 111 (16). Inv. 14366. Albești, 1978, S C, c. 44; — 0,90 m (Pl. I/16).

Θασίων
frunză de iederă
←
[Ηυ]θίων

Tip Bon, 1462. Numele pe linia inferioară scris răsturnat.

Ηυθίων V, 310—300 i.e.n., grupa a IV-a, M. Debidour, 1986, p. 331 și 334, n. 3; vezi și V. Grace, 1986, p. 556-557.

- 112 (17). Inv. 14397. Albești, 1977, S B, martor c. 8-9 ; (Pl. I/17; Pl. II/8).

Θασίων
sanda
↓
[Σκύ]μνος

Tip Bon, 1557 (cu atribut corectat după Y. Garlan, 1986, p. 642, nr. 193) și 1586 ; deasemenea, Canarache, nr. 80.

Linia inferioară scrisă răsturnat. Σκύμνος I, datat 310—300 i.e.n., grupa a IV-a, după M. Debidour, 1986, p. 331.

- 113 (18). Inv. 21586. Albești, 1976, S B, c. 1 ; — 0,60 m (Pl. I/18 ; Pl. II/10).

Θασίων
kantharos
←
Φανόλεω[ς]

Sigma lunar. Tip Bon, 1647 și trei exemplare Molos.

Prima jumătate a sec. III i.e.n., M. Debidour, 1986, p. 333, sau 270—260 i.e.n., după Y. Garlan, apud Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 344 și n. 65.

114 (19). Inv. 22003. Albești, 1978, S C, c. 61 (locuință) (Pl. I/19; Pl. II/11).

Θασίων

caduceu

Φιλιστιίδης

Sigma lunar ; linia superioară scrisă răsturnat. Apropiat, Bon 1672 (cu monogramă) și Keramidi (?), la Y. Garland, 1986, p. 247.

Ștampila se datează în prima jumătate a sec. III î.e.n., după M. Debidour, 1986, p. 332.

115 (20). Inv. 33678. Albești, 1985 (Pl. I/20; Pl. II/9).

Θασίω[ν]

ciorchine

Χαιρέα[ς]

Tip Bon, 1692 ; Molos, trei exemplare. Un exemplar identic la Callatis, vezi Gh. Poenaru-Bordea, 1986, p. 349 și n. 104.

Se datează în prima jumătate a sec. III î.e.n., după M. Debidour, 1986, p. 332, sau între anii 300—270 î.e.n., după Y. Garland, apud Gh. Poenaru-Bordea, p. 344.

C. ȘTAMPILE THASIENE CU LEGENDĂ NEÎNTREGITĂ

116 (21). Inv. 22004. Albești, 1978, S C, c. 61 (Pl. I/21 ; Pl. II/14).

Θασίων

amforă

[.....] Σ

După grafia literelor, ultimul sfert al sec. IV î.e.n.

D. ȘTAMPILE ANEPIGRAFICE

117 (22). Inv. 32370. Albești, 1979, S A, c. 63 ; — 0,30 m (Pl. I/22; Pl. II/12).

Ștampila ovală din care se păstrează emblema :

cap cu cască

INDICE DE NUME

Ἀπολλόδωρος	100(5), 101(5), 102(7)	Νικόδημος	109(14)
Ἀριστοφῶν	103(8)	Νύμφων	97(2)
Ἀρότης	99(4)	Ηυθίων	96(1), 110(15), 111(16)
Δέαλκος	104(9)	Ηυλάδης	96(1)
Εὐαγόρας	105(10)	Ηρωτίων	98(3)
Ἑγησίπολις	106(11)	Σκύμνος	112(17)
Ἑροφῶν	107(12)	Φανόλεως	113(18)
Κύχρις	108(13)	Φιλιστιίδης	114(19)
Μέγων	97(2)	Χαιρέας	115(20)
Νικίας	98(3)		

INDICE DE SIMBOLURI

amforă	116(21)	hermă	108(3)
caduceu	114(19)	kantharos	105(10) ; 113(18)
candelabru	110(15)	oinochoe	104(9)
cap cu cască	117(22)	pește	98(3)
cap de Silen	100(5)	proră de corabie	106(11)
ciorchine	99(4) ; 115(20)	roată	103(8)
delfin	107(12)	sanda	112(17)
fiară	97(2)	strigiliu	109(14)
frunză de iederă	111(16)	vas	109(14)
Heracles arcaș	96(1)		

* Catalogul amforelor ștampilate de la Albești începe cu produsele de *Heraclea Pontică* și continuă cu cele de *Thasos* (în acest volum), urmînd ca cele de *Rhodos*, *Sinope* și alte centre să figureze în aparițiile viitoare ale revistei *Pontica*.

Primul număr indică ordinea în catalogul general, iar numărul din paranteză reprezintă indicativul centrului de producție. Asupra locului de descoperire de văzut planul Albești, fig. 2a și 2b de la p. 35 (în acest volum).

PRESCURTĂRI FOLOSITE ÎN CATALOG

- Bon — A. M. Bon et A. Bon, *Les timbres amphoriques de Thasos*, Études thasiennes, IV, Paris, 1957
- Y. Garlan, 1965 — Y. Garlan, *Contribution à une étude stratigraphique de l'enceinte thasienne*, BCH, 90, 1966, p. 586-652
- Y. Garlan, 1986 — Y. Garlan, *Quelques nouveaux ateliers amphoriques à Thasos*, BCH, Suppl. 13, 1986, p. 201-276
- V. Grace, 1986 — V. Grace, *Some amphoras from hellenistic wreck*, BCH, Suppl. 13, 1986, p. 551-565
- M. Debidour, 1986 — M. Debidour, *En classant les timbres thasiens*, BCH, Suppl. 13, 1986, p. 311-334
- Gh. Poenaru-Bordea, 1986 — Gh. Poenaru-Bordea, *Les timbres amphoriques de Thasos à Callatis*, BCH, Suppl. 13, 1986, p. 335-351

IMPORTATIONS D'AMPHORES À ALBEȘTI
(DÉPARTEMENT DE CONSTANTZA): THASOS

M. Bărbulescu, L. Buzoianu, N. Cheluță-Georgescu

Résumé

L'ouvrage présente 22 timbres d'amphores thasiennes découvertes dans la localité gréco-indigène d'Albești. Les auteurs analysent les pièces du point de vue de la chronologie, des types stylistiques, des voies de pénétration et des ateliers de fabrication.

Il est à remarquer la présence de l'importation thasienne à Albești pendant le second quart du IVe s.av.n.è. jusqu'au milieu du IIIe s.av.n.è., situation à signaler également dans la colonie voisine — Callatis.

Les phases d'augmentation de cette importation s'inscrivent entre les mêmes limites que pour la colonie doriennne mentionnée et sont expliquées par les mêmes causes d'ordre politique et économique agissant là : tendance ascendente pendant la période entre 350—340 av.n.è. ; une diminution durant la période immédiatement suivante ; une nouvelle tendance ascendente vers la fin du IVe s.av.n.è. pour que, pendant la période des années 300—270 av.n.è., soit enregistrée la phase d'apogée.

Bien qu'on reconnaisse le rôle d'intermédiaire de la Callatide dans la circulation des ces marchandises, est également suggérée la possibilité d'un échange direct entre les consommateurs autochtones et les marchands de vins.